

Ն Ա Խ Ա Պ Ա Շ Ա Ր Մ Ո Ւ Ն Ք

ԱՂԵԿ ՕՐ, ԳԷՇ ՕՐ.

Նախապաշարմանց մէջ ամենէն բնականը այս կերելի որ մարդս ո՛ր օրն որ մեծ բարեբաղդուեան մը հանդիպի՝ միտքը դնէ թէ այն օրը բարի է, իսկ ո՛ր օրն որ ձախորդութիւն մը կամ փորձանք մը գայ գլխուն, համարի թէ այն օրը չար է: Եւ յիրաւի, ուրախութիւն մը ունեցող մարդուն համար՝ ամպօտ ու անձրեւոտ օրն ալ պայծառ ու գեղեցիկ կերելի. ինչպէս որ տըրտում տխուր մարդուն՝ պայծառ արեւն ալ մուծ կերելի:

Ասով ալ կիմացուի թէ ուրեմն օրերուն սիրելի կամ ատելի, ուրախարար կամ տրտմաբեր, յաջող կամ ձախող, աղէկ կամ գէշ լինելը ոչ թէ իրենցմէ է, այլ անոնց մէջ պատահած դիպուածէն այսպէս կամ այնպէս կերելին մեր աչքին: Օրը միշտ նոյն է իբրեւ օր, այսինքն թէ՛ կիրակին, թէ՛ ուրբաթը, թէ՛ հինգշաբթին, թէ՛ չորեքշաբթին, թէ՛ երեքշաբթին, թէ՛ շաբաթը, թէ՛ երկուշաբթին:

Ինչպէս որ դրուած չէ որ կիրակին պայծառ լինի միշտ, կամ ուրբաթը միշտ ամպօտ, կամ շաբաթը միշտ անձրեւոտ, եւ այն, այսպէս ալ ամենեւին որոշուած կամ գրուած չէ թէ այս ինչ օրը *աղիկ է*, այն ինչ օրը *գեշ*: Բայց այս յայտնի է թէ օրուան մը աղէկութիւն տուողը քեզի համար քու աղէկ մէկ գործդ է, եւ նոյն օրուան ինծի գէշ երեւնալուն պատճառ՝ անտարակոյս իմ գէշ գործս կամ թէ գլխուս եկած մէկ փորձանքն է. ապա թէ ոչ, օրը ոչ վարձք ունի եւ ոչ յանցանք. եւ մի եւ նոյն օրն որ քեզի համար *աղիկ է՛* կրնայ ինծի համար *գեշ* լինել, եւ քեզի համար *գեշը* ինծի խիստ *աղիկ*:

Հին ատենի հեթանոս Հռովմայեցիք երբոր պատերազմի մը մէջ անյաջողութիւն ունենային, այն օրը *գեշ* օրերուն կարգը կը դնէին. եւ եթէ յաղթութիւնը իրենց լինէր, այն օրը *աղիկ* օր կը համարուէր: Արդ եթէ յիրաւի օրն էր գէշը կամ աղէկը, ո՛չ ապաքէն նոյնպէս գէշ եւ նոյնպէս աղէկ պիտի երեւար նաեւ Հռովմայեցւոց թշնամիներուն, մինչդեռ յայտնի է որ Հռովմայեցւոց *աղիկ օր* ըսածը՝ նոցա թշնամեացը հարկաւ *գեշ* էր, եւ սոցա *աղիկ* երեւցածը Հռովմայեցւոց գէշ եւ չարագուշակ օր:

Մահմէտականաց օրացոյցներն անգամ յայտնապէս կորոշեն թէ ամէն ամսոց մէջ որո՛նք են *աղիկ* ու *գեշ* կամ բարեգուշակ եւ չարագուշակ օրերը: Անոնցմէ առնելով՝ նաեւ մեր ազգին մէջ մտեր է վերջին ժամանակները խորութիւն ընել այսպիսի օրերու, առանց մտածելու թէ քրիստո-

նէական սուրբ հաւատոյ ալ հակառակ են այսպիսի խորութիւնները: Վասն զի եկեղեցին այսքան միայն կպատուիքէ որ *կիրակի* եւ *sole* օրերը ծառայական աշխատանքներէ ետ կենամք. բայց ոչ երբէք բաժն է այն բաները ինչ որ մարդիկ կըսեն. այսինքն թէ

Երկուշաբթի նոր գործ սկսիլը գէշ է Ռուսին համար, կամ Յամբայ ելնելը գէշ է:

Երեքշաբթի ծանր օր է մեզի (Հայոց) համար: — Ինչո՞ւ: — *է՛յ իշրի*: — Օրինակի համար, ո՛ր կինն որ երեք երեքշաբթի օր շապիկը փոխէ, էրիկը կմեռնի: — Վտանգաւոր գիտելիք:

Չորեքշաբթի մեզի համար աղէկ է, թէ եւ պահք է: Տաճկին համար գէշ է: — Ի՞նչ պատճառաւ: — Ո՛ր գիտէ:

Հինգշաբթի աղէկ օր է, ի՞նչ որ կուզես ըրէ, ամէն բան յաջող կերթայ:

Ուրբաթ նոր բանի ձեռք զարնելը գէշ է. այն օրը ոչ բաղնիք գնա, ոչ լուացք ըրէ, ոչ խմոր շարուէ: — Ինչո՞ւ համար: — Կըսեն թէ խմորէն մէկ ձիու գլխու չափ կպակսի: — Ի՞նչ պատճառաւ: — *է՛յ իշրի*:

Շաբաթը աղէկ օր է, բայց նոր գործ պէտք չէ սկսիլ, երկար կըշէ. իրիկունն ալ մածուն պէտք չէ դնել. (կարծեմ կկտրի, անօր համար):

— Եթէ սուտ կախարդաց խօսքին հաւատամք, սատանաներուն ժողովքի ու խորհուրդի օրը *շաբաթ* օրն է, թէպէտ կըսեն թէ երբեմն՝ հարկը պահանջած ժամանակը՝ չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի կամ ուրբաթն ալ ժողով կընեն:

Կիրակին աղէկ օր է, բայց այս ալ գիտցիր. Կիրակին թէ ալիւր մաղես՝ Սիրական որդիդ կըծաղես: —

Եւ ինչո՞ւ ալ գէշ պիտի լինին այն օրերը, զոր օրինակ ուրբաթը:

— Հապա Քրիստոսի Տեառն մերոյ խաչելութիւնն ու փրկագործ մահը ուրբաթ օր պատահեցան: — Յանցանքը ուրբաթի՞նն էր՝ թէ մեր մեղացն ու խաչահանու Հրէիցը. ուրբաթն ի՞նչ ընէր:

Քսեստոս Ե Հռովմայ պապը շատ կսիրէր, կըսեն, ուրբաթ օրը. ինչո՞ւ համար ըսես նէ՛ պատասխան կուտայ եղեր թէ «Անոր համար որ ես ուրբաթ օր ծնայ, ուրբաթ օր կարդինալ եղայ, ուրբաթ օր պապ ընտրուեցայ եւ ուրբաթ օր պապական ամօռը նստայ»: Ասոր նման յաջողութիւններ շա՛տ, որ ուրբաթ օր պատահած են՝ թէ՛ մաս-

նաւորաց եւ թէ հասարակաց . բայց որո՞ւ կըսես . ուրբար օրը զհշ օր է ըսելուն նախապաշարմունքը այնպէս տիրած է նոյն իսկ քաղաքակիրթ ըսուած ազգերուն մէջ որ ամենադժուար բան է մտքերէն հանելը : Ծրինակի համար , ինչե՛ր չեն գրուած ? ինչե՛ր չեն բարոզած Միացեալ նահանգաց նոր եօրք քաղաքի բնակիչներուն այս նախապաշարման դէմ . բայց ճար չէ եղած նոցա միտքը բժշկել : Քանի մը տարի առաջ հրաման եղեր է որ նոր եօրքի նաւարանին մէջ նաւ մը շինուի . նաւուն շէնքը սկսուեր է ուրբաթ , անունը դրուեր է *Ուրբար* ; ծով ձգուեր է ուրբաթ , ճամբայ ելեր է ուրբաթ օր , եւ մէջի նաւորդները ուրբաթէն չվախցող մարդիկ են եղեր : Ձե՞ս ըսեր որ այն նաւը մէյմ՛ալ ետ չէ դարձած . . . Գնա այնուհետեւ նոր եօրքի բնակիչներուն հասկըցուր որ խեղճ ուրբաթը յանցանք չունի ամենեւին . յանցանքը կա՛մ նաւապետինն եղած է , կամ նաւուն , եւ կամ մանաւանդ Ովկիանոսին սոսկալի փոթորիկներուն ու ալիքներուն :

Գնեմք թէ ուրբաթը այնպիսի տխուր յիշատակ մը բերելով միտքդ , այսինքն աւագ ուրբաթին խորհուրդը , այն օրը սիրտ չունենաս նոր գործի մը ձեռք զարնելու , եւ անսիրտ կերպով սկսած գործդ յերաւի ալ չյաջողի . հապա երկուշաբթին ի՞նչ յանցանք ունի որ կըսեն թէ Ռուսաց կարծեօքը երկուշաբթին ալ ուրբաթին պէս զհշ ու չարագուշակ օր է : — Ո՛ր գիտէ : — Ինծի կերելի թէ այդ հնարքը ծոյլ ու արբեցող արհեստաւորաց հնարածն է , որ կիրակին պարապ կենալը բաւական չհամարելով՝ երկուշաբթին ալ հանգիստ կամ կէս հարբած անցընելու համար պատճառ կիփտուեն :

Հապա երեքշաբթի՞ն : — Շատը կըսեն թէ երեքշաբթին աղէկ օր է . միայն թէ այն օրը լուացք ընելը աղէկ չէ , անոր համար որ այն օրը լուացուած շապիկդ սրտի մաշուցքով կաղտոտես : Կերելի թէ այս ըսողին միտքը այն է որ երկուշաբթի օրերն ընես լուացքդ , օրէ օր չձգես :

Հապա չորեքշաբթի՞ն : — Կըսեն թէ չորեքշաբթի օրը ամէն կախարդութիւն կյաջողի . ուստի պէտք է զգուշանալ : Եթէ այս բանս կախարդները , կամ թէ ամէն կախարդի հաւատացող մահմէտականներն ըսեն , իհարկէ բարի քրիստոնեան պէտք չէ որ հաւատայ : Իսկ եթէ քրիստոնէին ալ հաւանական երեւնայ այս կարծիքը՝ անոր համար որ *իբր թէ* այն օրը Յուդան յաջողութիւն գտաւ զՔրիստոս մատնելու , պէտք է մտա-

ծէ թէ յանցանքը չորեքշաբթիինը չէր , այլ դիւաբնակ Յուդային ու Հրէիցն էր , որոց եւ ըսաւ Փրկիչն մեր՝ ինքզինքը կամաւորապէս նոցա ձեռքը տուած ժամանակը . « Այլ այս է ձեր ժամ եւ իշխանութիւն խաւարի » :

Ո՛րքան եւ դժուար երեւնայ ռամկաց մէջէն այս *բարի* եւ *չար* օրերուն նախապաշարմունքը ջնջել վերցընելը , խելք ու բանականութիւն ունեցող անձինք պէտք է աշխատին որ այդպիսի սնտոսի վախերով կապուողները օրէ օր պակսին . որով եւ մեծ աղէկութիւն ըրած կլինին ամենայն մարդկան , կամ գոնէ իրենց ազգին :

Այս *չարածաւ* եւ *բարեծաւ* օրերու հաւատալը ո՛րչափ ալ կապէ կապկըպէ զուր տեղը մարդուս միտքը , դարձեալ գտնուած են տգէտ ու խաբեբայ մարդիկ , մանաւանդ մահմէտական ազգաց մէջ , որ իրենց զուարճութեան կամ սուտ պարծանքի նիւթ ըրեր են ասոնց վրայ գրբեր անգամ գրելը : Մեր ազգէն ալ ոմանք տգիտաբար եւ միամտաբար աւեր թարգմաներ են , եւ ասդիս անդին քանի մը հարիւր տարիէ իվեր տարածեր են : Ծրինակի համար դնեմք այս տեղ այնպիսի ձեռագրի մը միայն մէկ երեսի աղիւսակը :

Միայն թէ առաջ այս գիտնալու է որ աստղաբաշխները երկնքի համաստեղութեանց գլխաւորներուն *Տանուսկր* անունը դրած են , որ կըսուին նաեւ 12 կենդանակերպ . իբր թէ ամէն տարին իրեն համար մէկ տանուտէր մը ունի այն տասուերկուրքին մէջէն , որ ասոնք են . Խոյ , Յուլ , Երկաւոր , Խեցգետին , Առիւծ , Կոյս , Կշիռ , Կարիճ , Աղեղնաւոր , Այծեղջիւր , Ջրհոս , Ձուկն : Արդ թէպէտ այս տանուտէր ըսուածները երեւակայական բաներ են , եւ երկնքին երեսը բան չունին , բայց որովհետեւ արեգակը (կամ երկիրս) իւր տարեկան շրջանին մէջ ամէն ամիս այս անուններն ունեցող աստեղատանց մէկուն վրայէն կանցնի , կարծիք մը մտած է ռամկաց մէջ որ իբր թէ սոքա այլ եւ այլ ազդեցութիւններ ունին աշխարհիս բնական եւ բարոյական դիպուածներուն վրայ :

Աստի առիթ առնելով՝ ոմանք աւելի ալ հեռու տարեր են իրենց մոլար կարծիքն ու ըսեր են թէ լուսինն ալ ամէն ամիս այն կենդանակերպերէն մէկուն մէջէն կանցնի . եւ ո՛ր կենդանակերպին մէջէն ո՛ր օրն որ անցնի , այն օրուան գործողութիւններուն վրայ իբր թէ մեծ ազդեցութիւն մը ունի : Ուստի այս կերպով աղիւսակներ շիներ են .

Օ	Թէ ոսկերքդ սրո- սրոյայ .	Թէ երկիր շարժի .	Թէ ականջդ գոչէ .	Թէ ձախ ականջդ .	Յձ հասանի հա- լասիդ .
Խ Ո Յ Ն	Ոսկերացդ առող- ջութիւն է .	Առատութիւն է երկրի .	Աւետեաց ձայն լսես .	Ազգէ տրտմիս .	Ազգէ սիրտնե- ղանք է .
Յ Ո Ւ Լ Ն	Աւելում է կու- մաշի .	Վաստակոց ա- ճում է .	Հեռաւոր տեսա- նես .	Ձայն մանու լը- սես .	Նոր հալաւ հագ- նիս .
Ե Կ Ա Ի Ո Ր Ն	Հիւանդանաս եւ ազատիս .	Տղայոց աճում է .	Չով ուզես տե- սանես .	Միջակ է .	Իզուր մանու նշան է .
Խ Ե Յ Գ Ե Տ Ի Ն	Ծով եւ աղօ- րիցդ .	Մարդկան խաղա- ղութիւն է .	Միջակ է .	Յնորք ցուցանէ .	Խնամի խօսին սի- րով .
Ա Ռ Ի Ի Ծ Ն	Ձար ակն դպի քեզի .	Սասանութիւն է երկրի .	Արքունիս մտանես .	Իզոյոց ազատիս .	Սէր մեղաց շա- տանայ .
Կ Ո Յ Ս Ն	Իշար կնոջէ պատ- րաստ կաց .	Վաստակոց առա- տութիւն է .	Երկար բարի տե- սանես .	Իմեղք անկանիս .	Սիրտնեղիս տրտ- միս .
Կ Շ Ի Ռ Ն	Անշան է , զն չունի .	Միջակ է .	Սասանիս ի կնոջէ .	Ճօշան զքեզ .	Սիրտնեղիս ազգէ .
Կ Ա Ր Ի Ճ Ն	Պարտք վճա- րես .	Սով լինի երկիր .	Տրտմիս եւ ետոյ ուրախանաս .	Բարի անուն լը- սես .	Սիրտնեղութիւն է իրաց .
ԱՂԱՂՆԱՒՈՐՆ	Կորստեան նշան է .	Հեծելոց պատե- րազմ է .	Հեռաւորաց ըն- զակիս .	Իկանանց զրկիս .	Խնտում է եւ աղէկ .
ԱՅԾԵՂՋԻԻՐՆ	Իջարկամաց պատրաստ կաց .	Նուազին ջութք .	Ընկերաց զրկիս .	Իճանապարհ մի գնար .	Իզրոց օգտիս .
Ջ Ր Հ Ո Ս Ն	Աղօթէ որ ազատիս իզրկանաց .	Երաշտանայ եր- կիր .	Իպտոզոց շահիս .	Պատիս ուտես .	Իցաւոց ազատիս .
Չ Ո Ւ Կ Ն	Անձինդ առողջու- րիւն է .	Առատանայ ամե- նայն բարի .	Իզարտուց ազա- տիս .	Տղայոց ցաւք է .	Աւելում է ամե- նայն բարոյ :

Այս կերպով տասուերկու կերպ նշանակու-
թիւն կուտայ մեր խղճուկ ձեռագիրը ամէն տե-
սակ բնական կամ անբնական գործողութեանց
եւ դիպուածոց . զոր օրինակ « Թէ լեզուդ խած-
նես . Թէ մատանիդ ընկնի իձեռացդ . Թէ կրակն

գոչէ . Թէ շունն ոռնայ . Թէ հրազն անցանի .
Թէ ականջդ կծէ . Թէ մուկն իմարդ հասա-
նի » եւ այլն :

Բայց մեր այս նախապաշարմանց վրայ ուրիշ
անգամ կխօսիմք :

